

Eraisikute laenukäitumine Eestis

Kristjan Pulk
04.06.2025

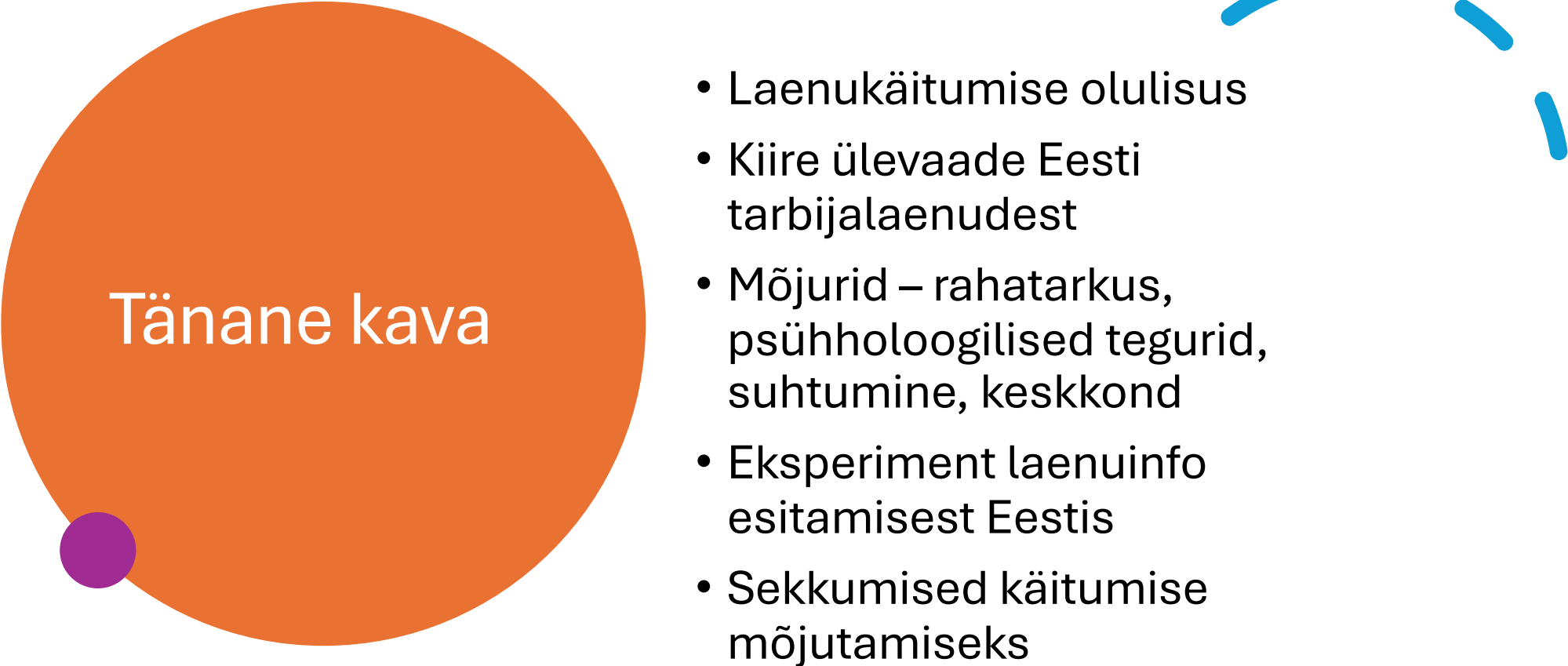

UNIVERSITY OF TARTU

Eesti
Teadusagentuur

PRG2640 “Tarbijate õiguste kaitse
tarbijakrediidilepingute puhul finantskriisi tingimustes”

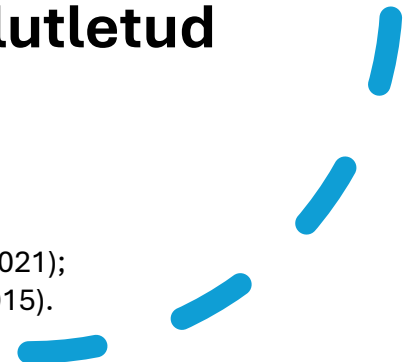
Tänane kava

- Laenukäitumise olulisus
- Kiire ülevaade Eesti tarbijalaenudest
- Mõjurid – rahatarkus, psühholoogilised tegurid, suhtumine, keskkond
- Eksperiment laenuinfo esitamisest Eestis
- Sekkumised käitumise mõjutamiseks

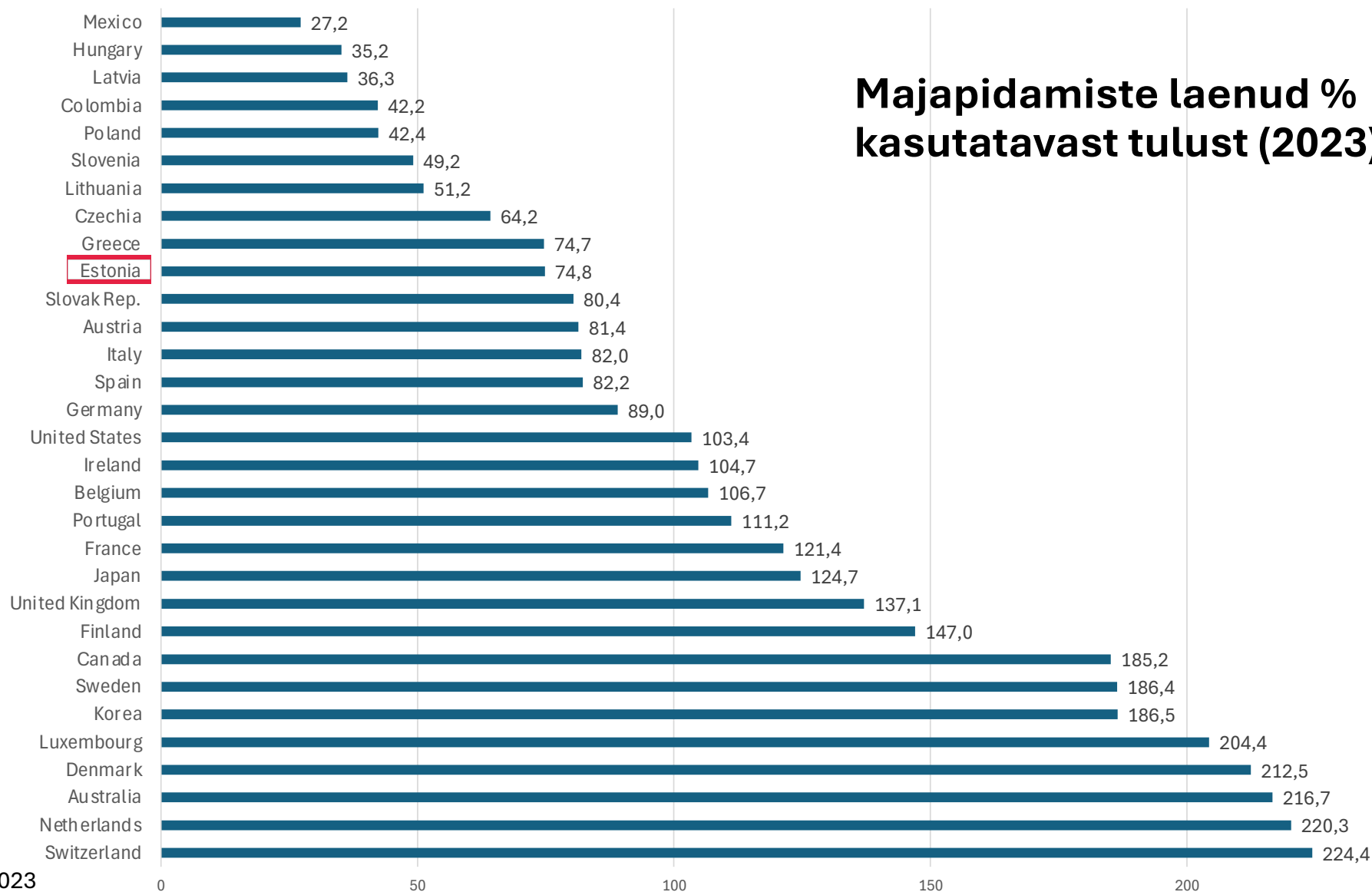
Miks laenukäitumine?

- Laenukäitumine = inimeste finantsotsused laenamise kontekstis
- Negatiivne seos heaolu ja õnnelikkusega, positiivne seos ärevustundega, põhjuslik seos depressiooniga
- Ligipääs laenurahale on oluline majanduslikuks arenguks
- **Laenamine peaks olema kaalutletud otsus!**

(de Bruijn & Antonides, 2020; Netemeyer et al., 2017; Xiao et al., 2021);
(Drentea & Reynolds, 2015); (Gathergood, 2012); (Durkin et al., 2015).

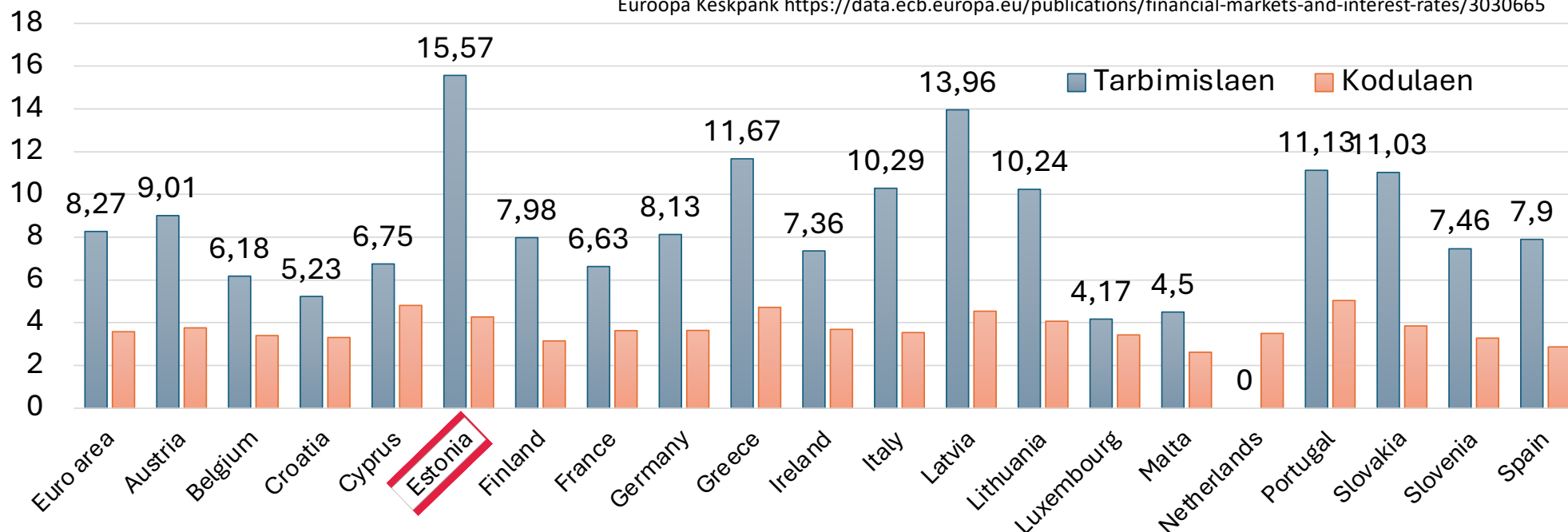
Majapidamiste laenud % kasutatavast tulust (2023)

Allikas: OECD 2023

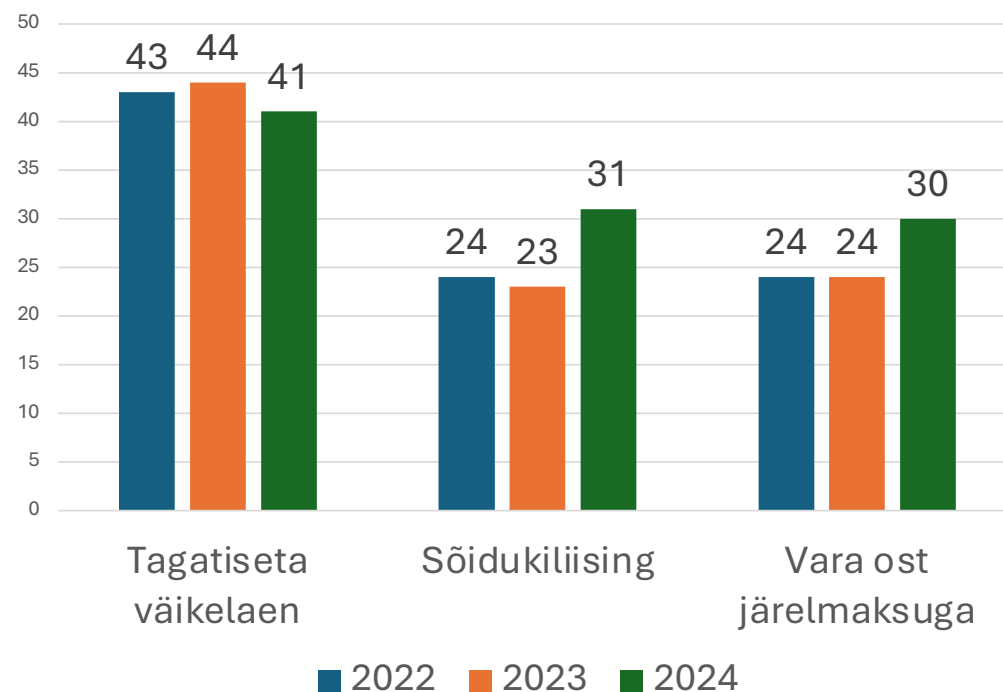
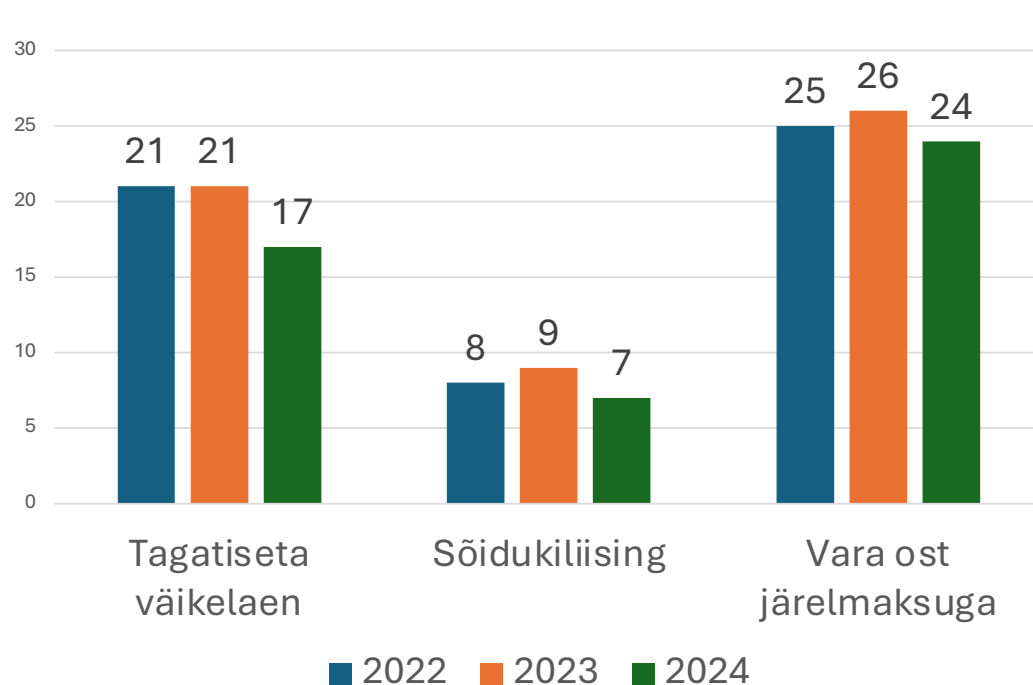
Laenuk on odavnenud, aga hinnatase on endiselt kõrge

Euroopa Keskpang <https://data.ecb.europa.eu/publications/financial-markets-and-interest-rates/3030665>

- Eluasemelaen u 12 miljardit €, tarbimislaenuk ja krediitkaardid 1,4, liising 1 mld €
- 2024 eluasemelaenukute lepingute arv +20%, eraisikute sõidukite liisingud +23%
- Tarbimislaenukudes -24% (-183 000 lepingut) aga oluliselt suurema summaga.

Krediidikulukuse määr pangaga seotud vs mitte

Vasakul pankadega seotud, paremal pangavälised. Allikas: finantsinspektsioon

Buy Now Pay Later (BNPL)

Allikas: esto.eu

20%

SUUREM MÜÜK

30%

SUUREM KESKMISE
TELLIMUSE VÄÄRTUS

40%

SUUREM KLIENDIBAAS

CFBP (2022) andmetel USA-s:

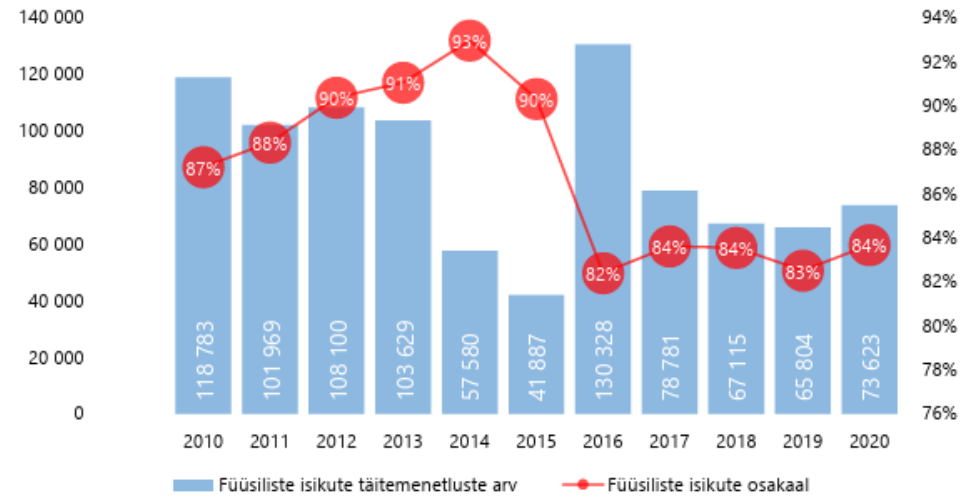
- 21% on võtnud vähemalt 1 BNPL, neist 20% rohkem kui 1 kuus
- 2/3 BNPL laenudest *subprime* või *deep subprime*
- 18-24 aastaste seas BNPL ca 1/3 laenukoormusest

Maksehäireid isiku kohta	Isikute hulk 2025	Osakaal	Summa	Keskmine võlg isiku kohta
1	38096	45%	68380573	1795
2	16870	20%	65959431	3910
3	10390	12%	55608697	5352
4	6767	8%	46341499	6848
5 või enam	12962	15%	145664644	11238
Kokku	85085	100%	381954843	4489

Maksehäirete hulk ja keskmine võlasumma inimese kohta

Allikas: Julianus Inkasso

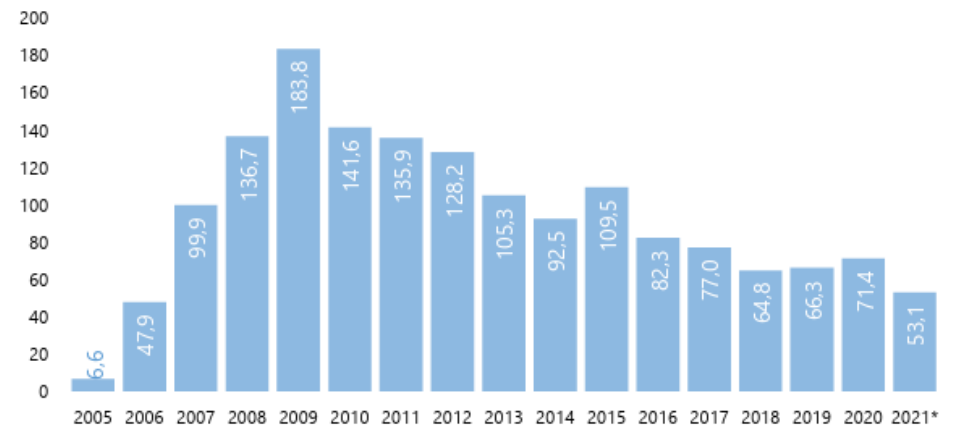
- Ligi 70 000 pangakonto aresti aastas, samapalju täitemenetlusi
- Inkassode statistika maksehäirete kohta

Joonis 20. Füüsilisest isikust võlgniku suhtes algatatud täitemenetluste arv aastate lõikes, osakaal kõigist täitemenetlustest (2010–2020)

Allikas: Justiitsministeerium

Allikas: Espenberg et al 2021

Joonis 23. Füüsiliste isikute pangakontode arestide arv, tuhandetes. *08.10.2021 seisuga

Allikas: Justiitsministeerium

Taju

- Laenud ei ole omavahel võrdsed, kodulaen vs tarbimislaen
- Oluline erinevus mis on majanduslikkus mõttes laen ja mida tarbijad tajuvad
- (Lea, 1999) soovitab eristada, et on krediit (kokkulepe), võlg (maksmata jäänud summa), ja ülelaenamine (tarbija ei suuda mõislikult enda laene tasuda).

Laenukäitumise komponendid

Rahatarkus

Psühholoogilised
tegurid

Suhtumine

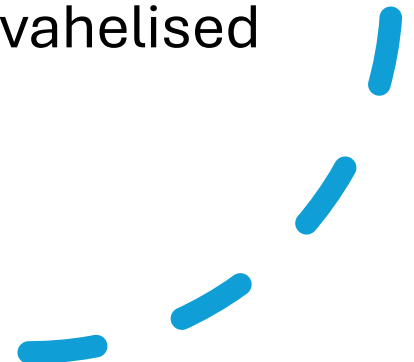
Keskkond

Lisaks ka inimese taust: vaesus, sissetulek, vanus, perekonnaseis, haridus, ülalpeetavate arv, ...

Rahatarkus

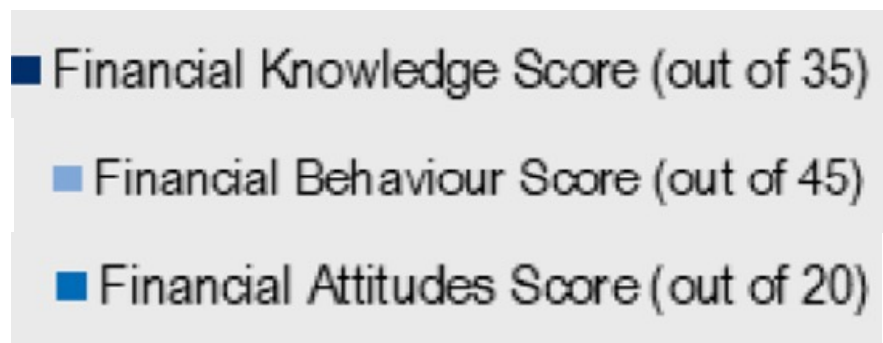
- Testküsimused, keskmiselt 1/3 oskab vastata üle poolte õigesti
- Prantsusmaal võtavad madalama rahatarkusega inimesed rohkem ja kallima hinnaga laenu
- Sarnaselt ka USA-s, seondub suuremate kuludega
- Samas on siin olulised riikidevahelised erinevused

(Galariotis & Monne, 2023);
(Lusardi & Tufano, 2009);
(Pulk & Riitsalu, 2025).

OECD/INFE (2023)

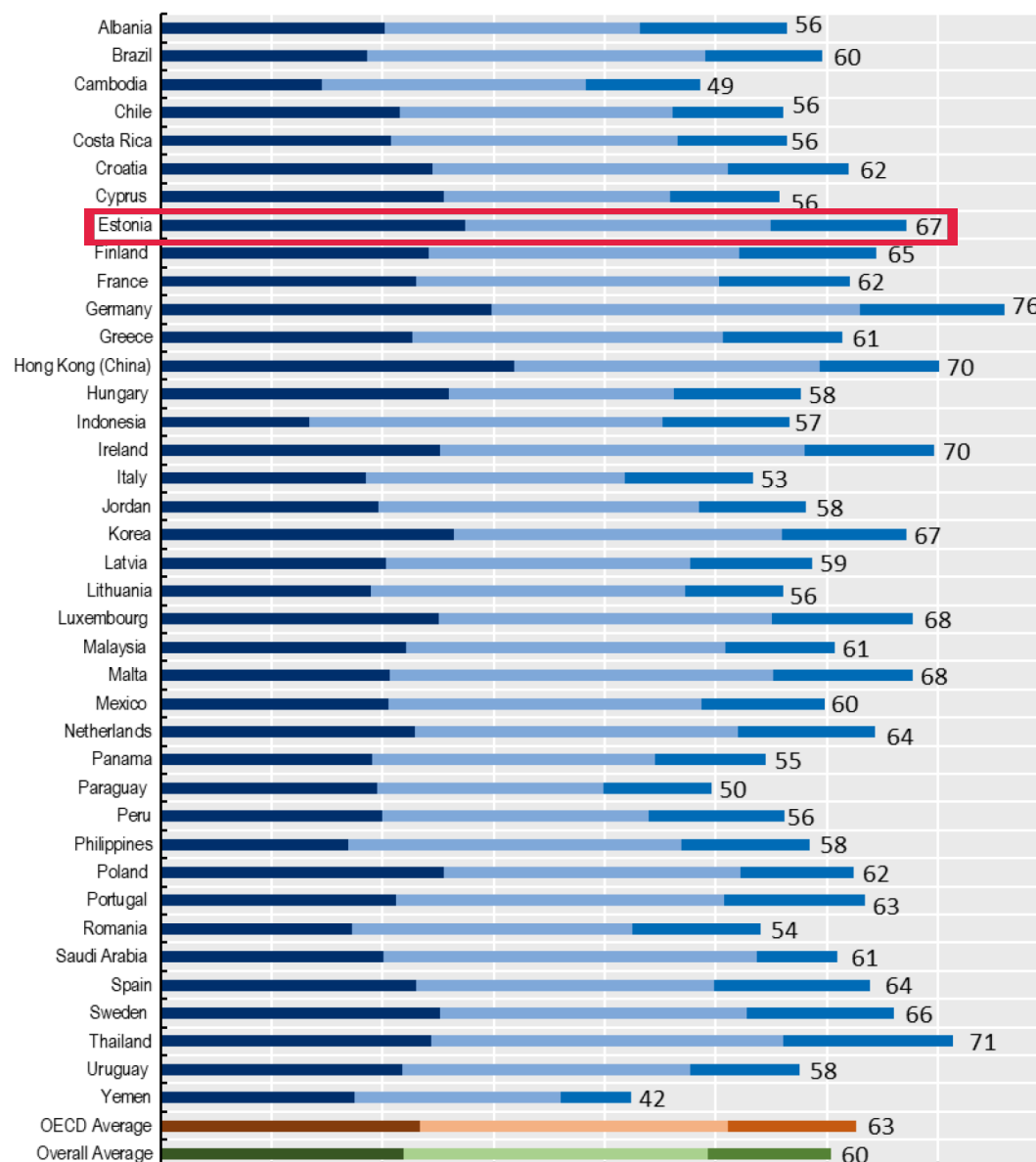
Eestlastel on head teadmised
...aga käitumine hästi ei järgne

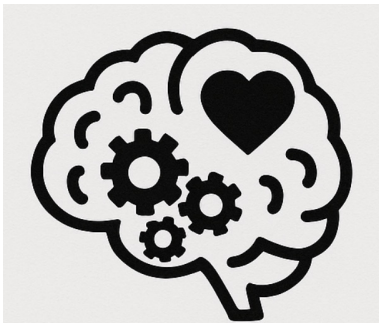

Efektiivsuse osas ebamäärane

OECD (2023), "OECD/INFE 2023 International Survey of Adult Financial Literacy", OECD

Business and Finance Policy Papers, No. 39, OECD Publishing, Paris

Psühholoogilised tegurid

- Enesekontroll, impulsiivsus
- Hetkeolukorra tähtsustamine
- Kohusetundlikkus

(Gathergood, 2012)(Letkiewicz and Heckman (2018, 2019) (Lea, 2021)

Suhtumine

- Enda võimekuse tajumine
- Materialism ja ahnus
- Meelestatus laenamise osas
- Kultuur ja suhtluskond

Farrell et al., 2016; Matos et al., 2019 Seuntjens et al., 2016 (Lea, 2021) (Almenberg et al., 2020)(

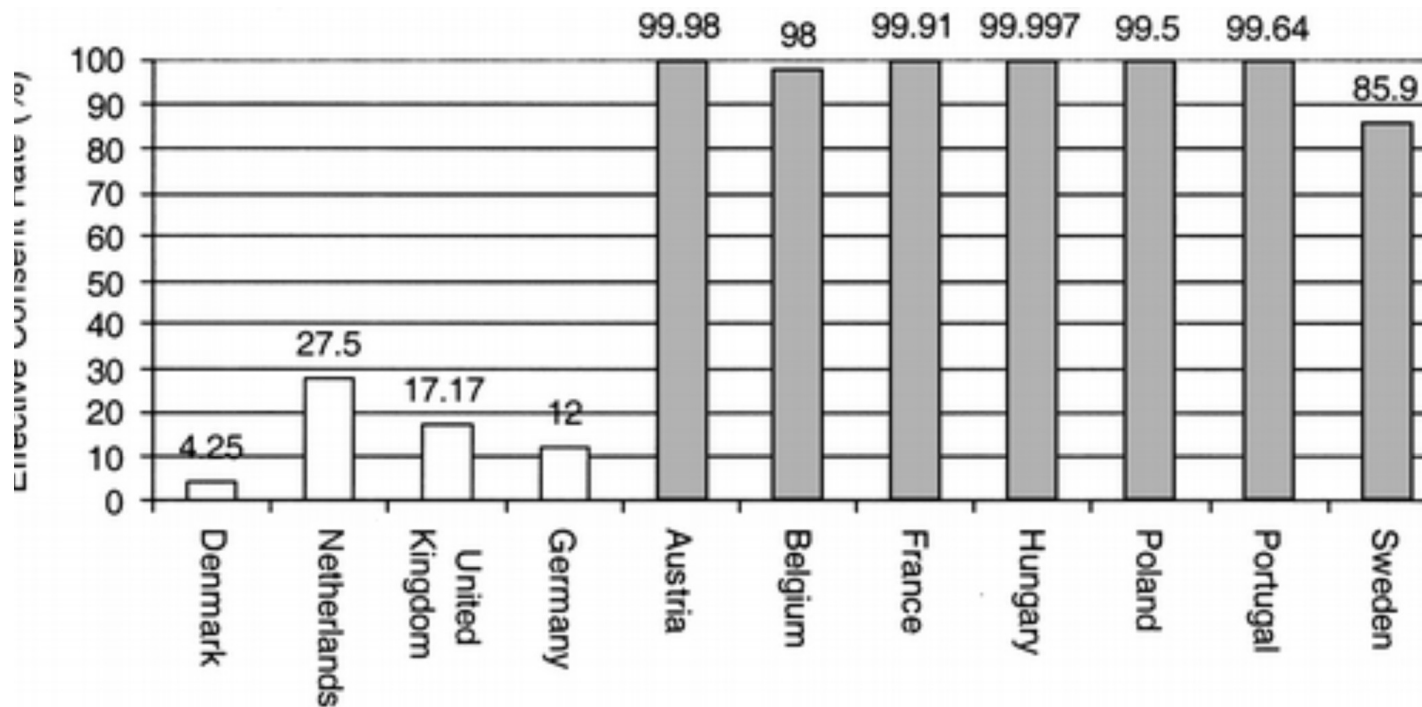
Stress ja nappus (Mullainathan, 2013)

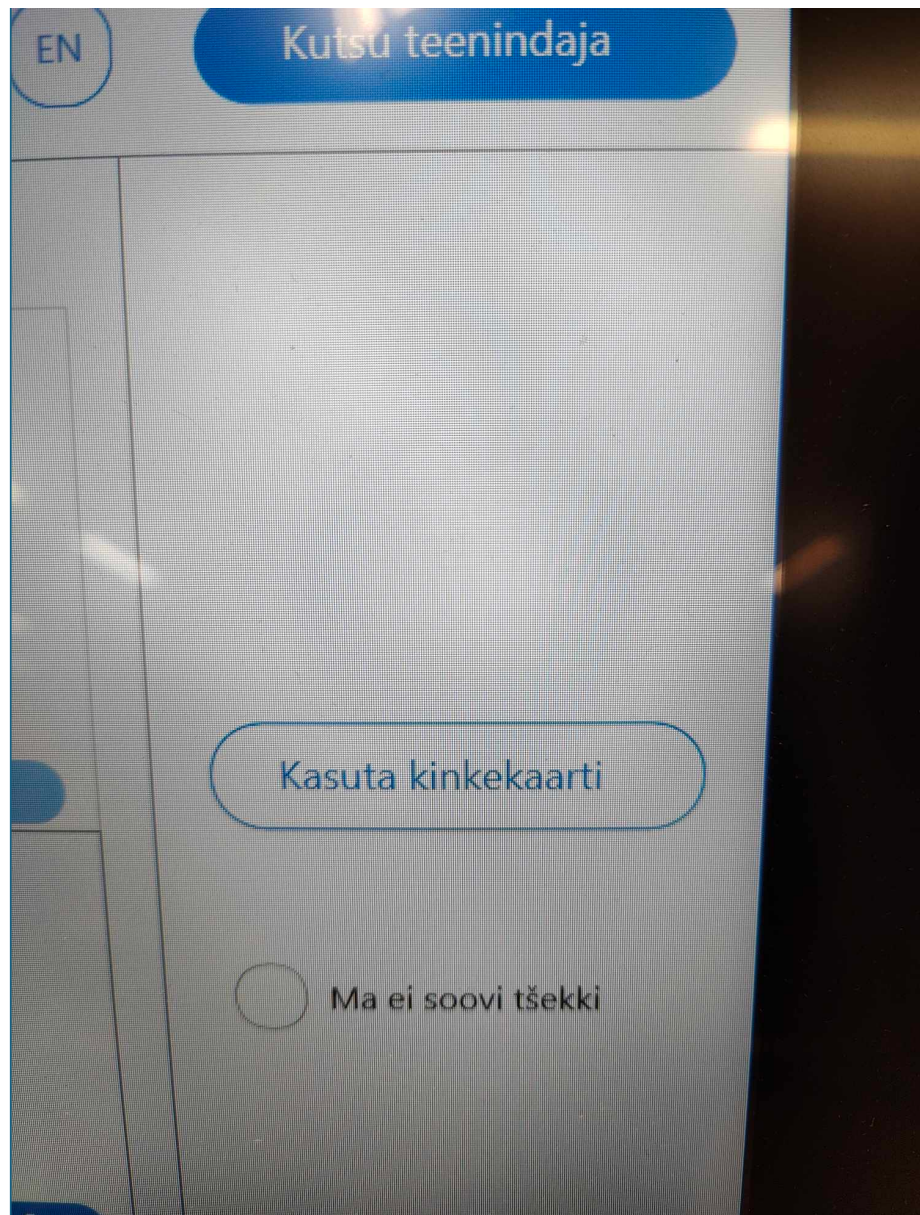
Resursside nappusel (sh
raha, toit, aeg jne) on
negatiivne mõju inimeste
vaimsele võimekusele –
piirates võimekust selgelt
mõelda.
Tähelepanu tunnelnägemine.

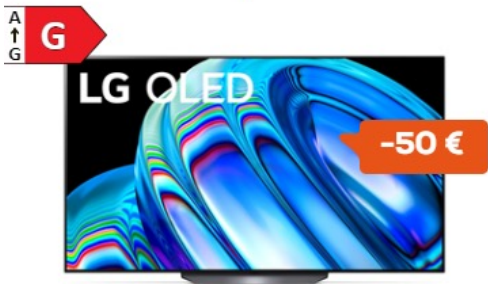
Valikute disain otsustuskeskkonnas

Sõnastus ja struktuur mõjutavad
otsust tohutult palju – joonisel
organite annetamise leppega
liitunute määr

☆ OSSA KUI ODAVI!

LG OLED TV B2, 65\", 4K UHD,
jalg keskel, hall - Teler

OLED65B23LA.AEU

Laos

1499 €
~~1549,00 €~~

Kuumakse alates 50 €

KOKKU: 50*48 = 2400
ALGHINNAST + 900

ALE -32%

LG

LG OLED65B26LA 65\" OLED-TV

LG OLEDin itsevalaisevat pikselit tarjoavat aiempaakin
kauniimman ja eloisamman kuvan. LG:n a7 Gen 5 -

★★★★★ (0)

1499,00 €

~~2199,00 €~~

Heti varastosta 3 kpl

Maksa 55 €/kk 36 kuukautta Klarna.

Lisätietoja

36 kuukautta, kokonaissumma 1 975,38 €, tod.
vuosikorko 20,63%

KOKKU: 1975
ALGHINNAST +475

Keskkond

-31% ~~2199,-~~

1499.-

IVA incl. con envío gratis

Financiación: En 20 cuotas**

Simula tu financiación

87.27

Mensual

KOKKU: 20*87.27 = 1745
ALGHINNAST +246

€ 1.799,00

Risparmi il -21.0% ~~€2.299,00~~

IVA e contributo RAEE inclusi

Klarna.

Paga in 3 rate da 599,66€ senza interessi.
Maggiori informazioni

KOKKU: 3*600 = 1800
ALGHINNAST +0

Järelmaksu kalkulaator

Järelmaksu summa: 236⁰⁰ €

JÄRELMAKS 10 KUUD LISATASUTA

Periood kuudes

12

☐ Hakkan maksma alates 2025 m. septembrist

Ligikaudne kuumakse:

24⁶⁵ €

Ostulimiit

Osamakse

Järelmaks

Periood

3 kuud

6 kuud

Sissemakse

0 €

Lepingutasu

0 €

Intress aastas

0 %

Kuumakse

133,33 € / kuu

10 kuud = alghind

9 kuud = 281€

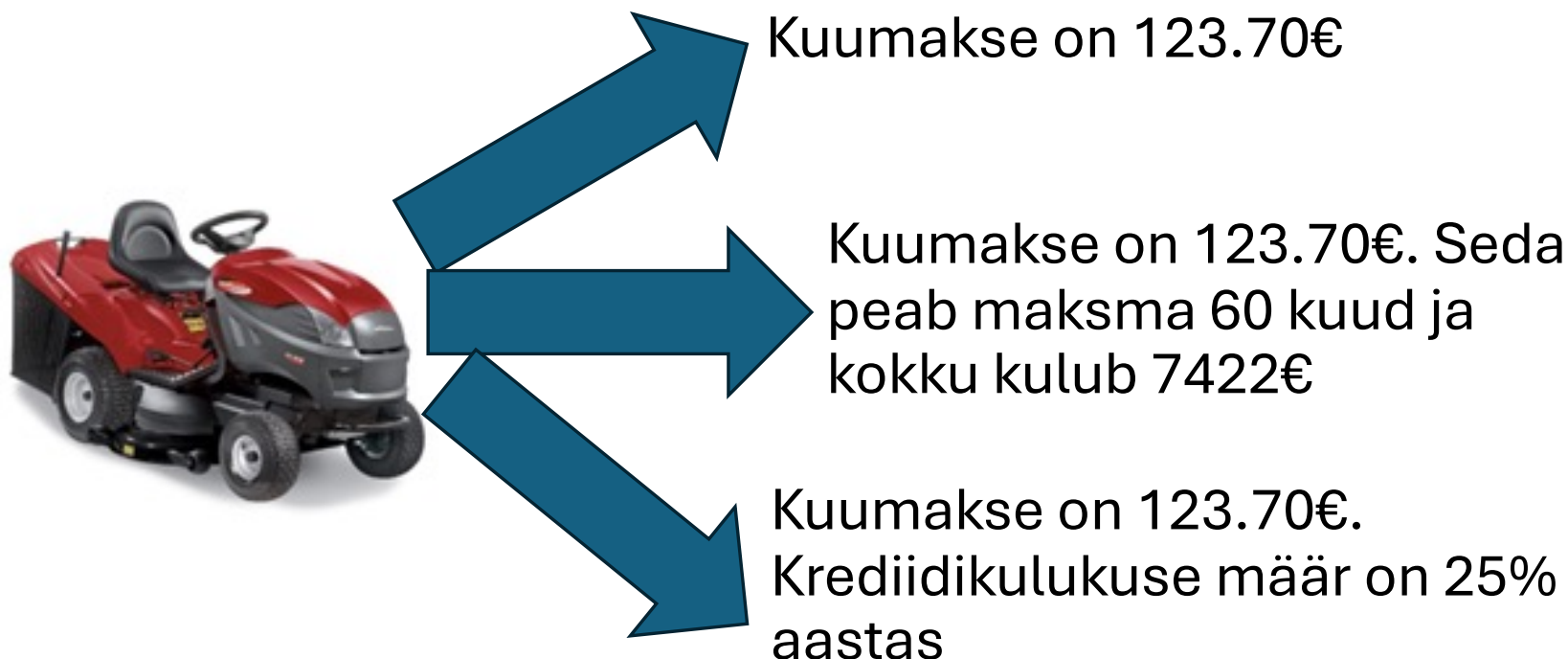
9 kuud ja
maksepuhkus = 301€

6 kuud = alghind

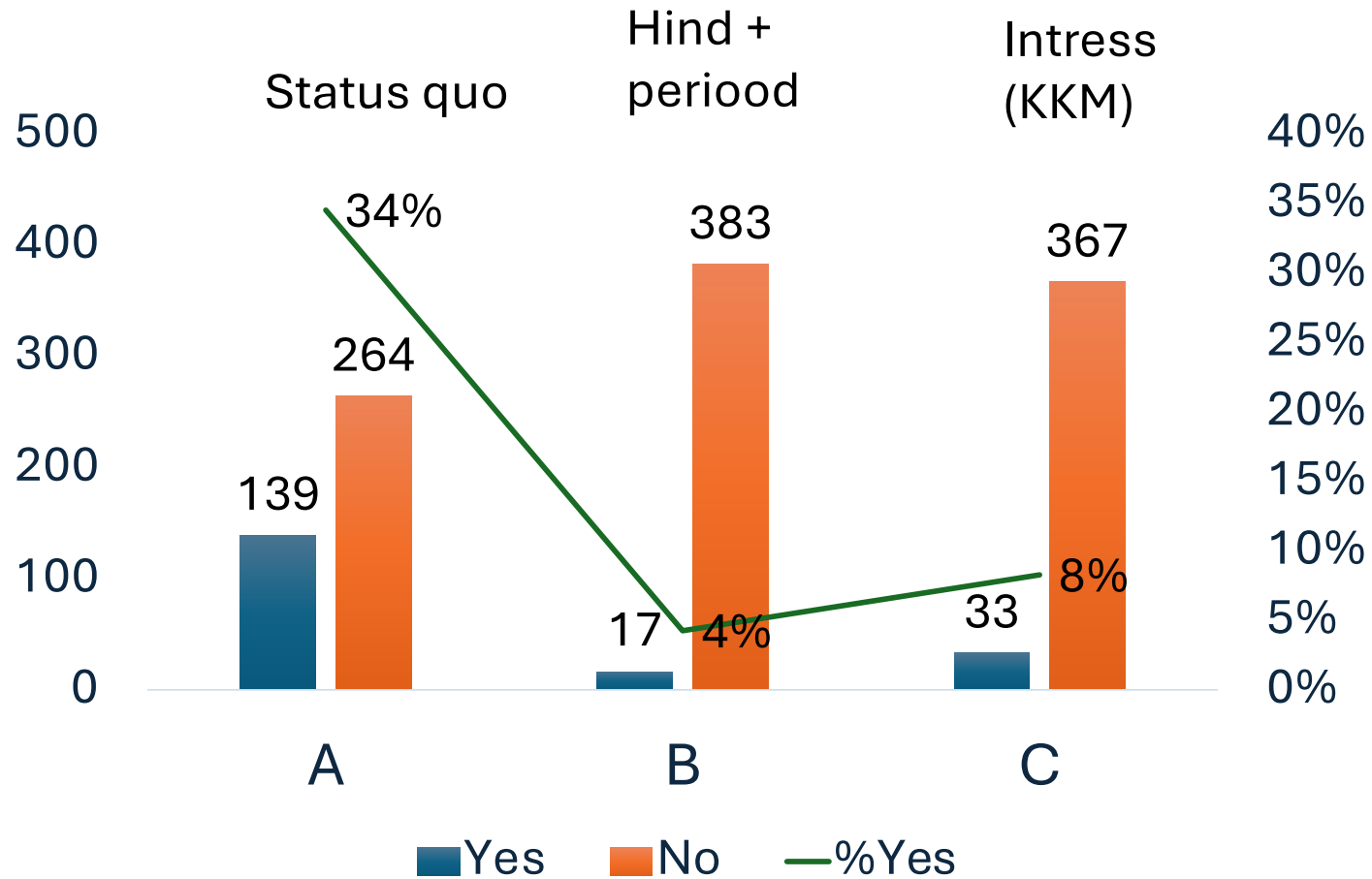
7 kuud = 14.9% intress
ehk u 9% hinnatõus

Laenuinformatsiooni esitamine

“Martin on 35-aastane spetsialist kes teenib Eesti keskmist palka...Murutraktor maksab 3300 Eurot”

Tulemused

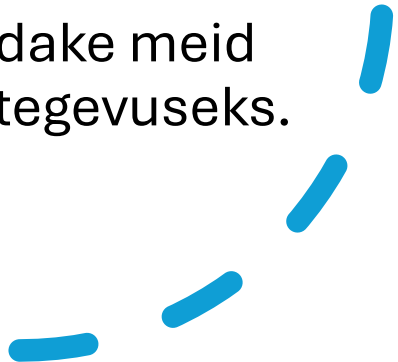

Sekkumised käitumise mõjutamiseks

- EASY: tagasimakse protsess peaks olema lihtne, nt maksa kohe + link või QR kood.
- ATTRACTIVE: Hoiatus stiilis “kas sa oled kindel?”
- SOCIAL: Kiri sõnumiga: “võlgade tagasimaksmata jätmine inimese poolt, kes on võimeline tagasi maksma, on ebaõiglane.”
- TIMELY: meeldetuletuskiri tasumiseks “Saime eelmisel aastal palju ära teha ... Aidake meid ka sel aastal.” Lisaks ka üleskutse tegevuseks.

(Bursztyn et al., 2019) (Sloboda et al., 2020) (Jensen et al., 2018)

(Kuan et al., 2025)

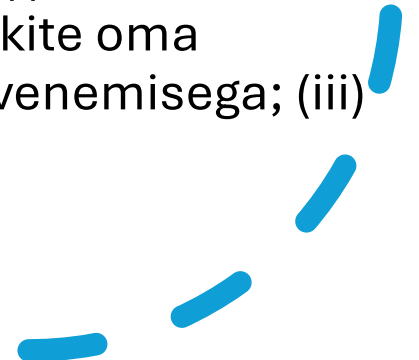

Sekkumised käitumise mõjutamiseks

“Ligikaudu ühel inimesest 9-st [riigis] on võlg inkassofirmas. Seega olete osa väiksest osast elanikkonnast, kellel selline võlg on”

- "Makske oma võlg juba täna ja säästke palju raha! Sellel on teile järgmised eelised: (i) väldite lisatasusid ja intresse; (ii) väldite oma tulevase majandusliku olukorra halvenemist; (iii) väldite õiguslikke meetmeid.”
- “Võla tasumata jätmine on teie jaoks väga kulukas! Sellel on teile järgmised tagajärjed: (i) lisanduvad täiendavad tasud ja intressid; (ii) riskite oma tulevase majandusliku olukorra halvenemisega; (iii) riskite juriidiliste meetmetega.”

(Holzmeister et al., 2022).

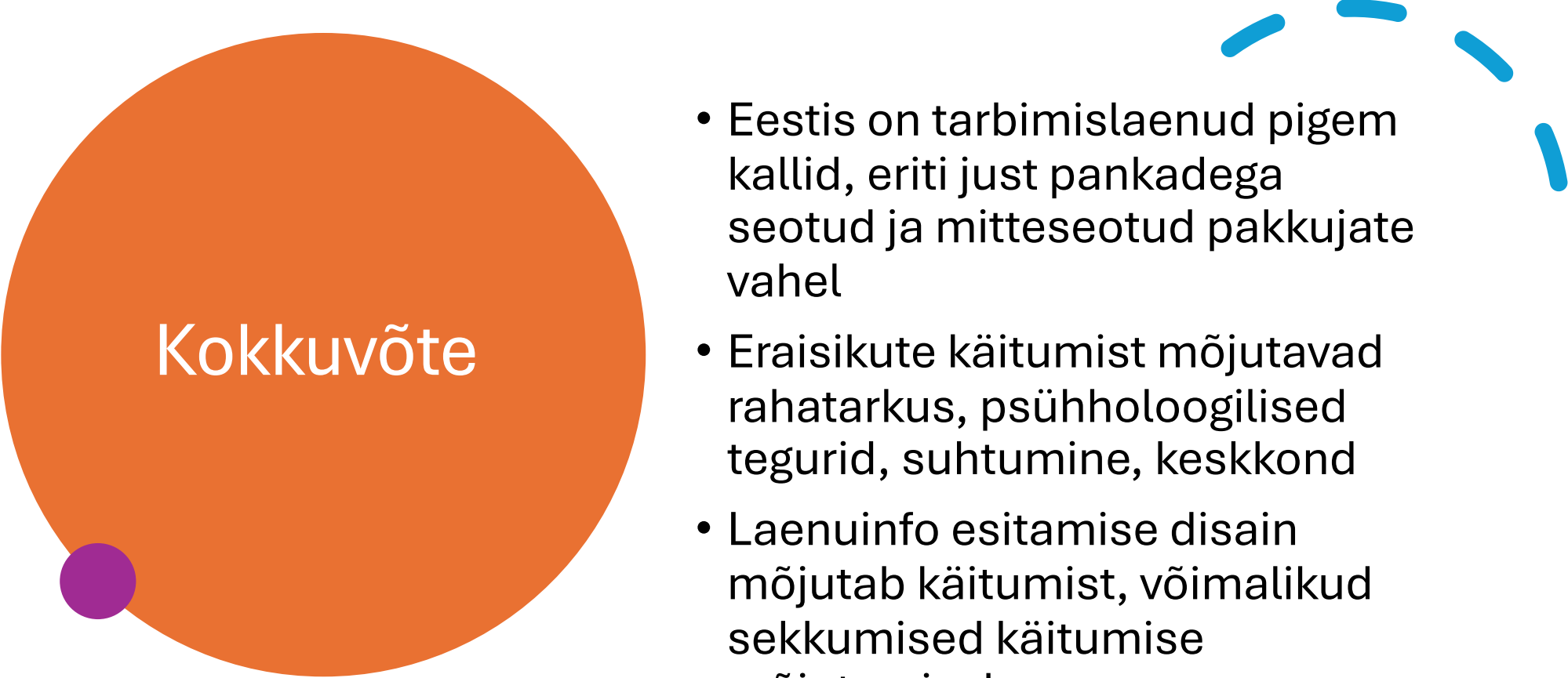

Järeldused

Informatsiooni struktureerimine mõjutab käitumiskavatsust. Hajameelne tarbija ei pruugi isegi märgata või saada aru tingimustest.

Kui tarbija juba on võlgades, siis on raske suunata käitumist. Pigem proovida ülelaenamist vähendada.

Kirjanduses on mõjukam eelkõige õigel ajal meeldetuletamine. Samas – riikidevahelised erinevused.

Kokkuvõte

- Eestis on tarbimislaenu pigem kallid, eriti just pankadega seotud ja mitteseotud pakkujate vahel
- Eraisikute käitumist mõjutavad rahatarkus, psühholoogilised tegurid, suhtumine, keskkond
- Laenuinfo esitamise disain mõjutab käitumist, võimalikud sekkumised käitumise mõjutamiseks

UNIVERSITY OF TARTU

Täna kuulamast!

Kristjan Pulk
kristjan.pulk@ut.ee

unitartu

tartuuniversity

